

рантовані кредити, надання місцевих позичок, залучення особистих заощаджень на позиковій основі, фінансування за рахунок Європейського фонду допомоги розвитку та європейських інвестиційних банківських позик.

Незважаючи на різноманітність каналів фінансування, пріоритетним є державне фінансування, яке займає найбільшу частку, що пояснюється багатьма причинами. Частка витрат на соціальні потреби в сукупних державних витратах високо розвинутих країн світу досить висока і коливається від 30–50% Греції, Канаді, Великобританії до 60–70% в Австрії, Франції, Новій Зеландії, Бельгії Німеччини, Нідерландах і Швейцарії.

Зарубіжний досвід свідчить, що основні соціальні програми мають бути адресними, тобто спрямовуватись на допомогу безпосередньо громадянам, а не підприємствам. Медичне обслуговування, дошкільне виховання, середня освіта, житлове будівництво мають бути доступними не тільки працюючим, а й безробітним громадянам та громадянам, які змінюють місце роботи.

Для покращення стану соціальної інфраструктури міст у низці країн світу виділяються додаткові кошти, які мають цільове призначення (субвенції), що надаються місцевим органам управління для фінансування відповідних програм. Особливого поширення субвенції набули у таких країнах, як США, Японія, Італія і Німеччина. Їх спрямовують з федерального бюджету до місцевих бюджетів на будівництво доріг, на утримання шкільних і медичних закладів, оплати вартості житла малозабезпеченим верствам населення, покращення стану комунального господарства та торгівлі тощо. Надання субвенцій пов'язано з великими обмеженнями ініціативності органів місцевого самоврядування, проте їм не потрібно очікувати їх можливе отримання, оскільки вони розраховуються щорічно на основі затверджених методів.

Усі аспекти позитивного досвіду країн світу можна було б в якійсь мірі застосувати у вітчизняній практиці. Для цього необхідно детально дослідити всі показники та фактори, які впливають на покращення стану економіки, та пристосувати їх до наших національних особливостей.

Література

1. Леш А. Пространственная организация хозяйства / Август Леш; Рос. акад. наук, Гос. науч.-исслед. учреждение «Совет по изучению производственных сил» под ред. А.Г. Гранберга; (пер. с нем. В.Н. Стрелецкого). – М.: Наука, 2007. – 662 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг мест. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы / Ф. Котлер, К. Асплунд, И. Рейн, Д. Хайдер. – СПб: Стотгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2005. – 384 с.
3. Матвішин Є. Регіональний контракт: європейський досвід та українські перспективи (електронний ресурс) / Є. Матвішин, О. Нема // Демократичне врядування. – 2009. – №3. – С. 8–17.
4. Denison Edward F. Trends in American Economic Growth, 1929–82 (text) / Edward Fulton. – Washington, D. C.: Brookings Institution, 1985. – 220 p.
5. О государственных гарантиях и компенсациях для лиц, работающих и проживающих в районах Крайнего Севера и приравненных к ним местностях: Закон Российской Федерации №4520–1 от 19.02.93.
6. Токарчук Т.В. Визначення депресивних регіонів з урахуванням європейського досвіду / Т.В. Токарчук // Наукові записки. – 2004. – №3. – С. 70–77.
7. Лук'яненко І.Г. Аналіз західного досвіду політики вирівнювання регіонів // Система державних фінансів України: шляхи забезпечення прозорості та оптимальної децентралізації фінансових потоків. Матеріали форуму експертів, Київ, 2 березня 2001 р. – К.: К. 1. С., 2001. – С. 64–70.
8. Біла С.О. Інституційне забезпечення соціально-економічного розвитку проблемних територій (світовий досвід) / Стратегічні пріоритети, №3(12). 2009. – С. 180–182.
9. Децентрализация: эксперименты и реформы / Под. ред. Т.М. Хорвада. Т. 1. – Будапешт, 2000. – 272 с.
10. Шевченко О.В. Фінансова децентралізація країн Східної Європи: досвід для України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – Вип. 28. – 2003. – С. 43–49.
11. Богачёва О. Государственное финансирование сферы культуры и искусства (опыт индустриально развитых стран) / О. Богачёва // Вопр. экономики. – 2006, №10. – С. 64–76.

Н.В. КУЗЬМИНЧУК,

к.е.н., докторант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Методика розрахунку інтегрального індексу рівня життя населення регіону

У статті проведено порівняльний аналіз методик оцінки рівня та якості життя населення. Запропоновано методику розрахунку інтегрального показника розвитку людського потенціалу регіону. Визначено локальні показники оцінки рівня життя населення регіону.

Ключові слова: методика, рівень життя, потенціал, розрахунок, індекс розвитку людського потенціалу.

В статье проведен сравнительный анализ методик оценки уровня и качества жизни населения. Предложена методика расчета интегрального показателя развития человеческого потенциала региона. Определены ло-

кальные показатели для оценки уровня жизни населения региона.

Ключевые слова: методика, уровень жизни, потенциал, расчет, индекс развития человеческого потенциала.

The comparative analysis of methods of estimation of level and quality of life of population is conducted in the article. The method of calculation of integral index of development of human potential of region is offered. Local indexes are certain for the estimation of standard of living of population of region.

Keywords: method, standard of living, potential, calculation, index of development of human potential.

Постановка проблеми. Кінець ХХ – початок ХХІ сторіч ознаменувався переходом до нової парадигми розвитку суспільства, в якій Україна започатковує державну регіональну політику, засновану на європейських цінностях, орієнтовану на підвищення економічних і соціальних стандартів життя для кожного громадянина. Узагальнюючим показником ефективності та дієвості політики держави є показник рівня життя (РЖ) населення. Поліпшення РЖ населення будь-якої країни створює одночасно умови і для існування суспільства, і для його розвитку. Тому розробка ефективної політики сталого розвитку регіонів має ґрунтуватися на адекватному механізмі оцінки й аналізу соціального розвитку регіонів.

Для того щоб здійснити об'єктивне оцінювання рівня життя, необхідно дослідити окремі ресурси та можливості, які є у населення певного регіону і які безпосередньо впливають на його рівень життя. Сукупність економічних видів діяльності, які надають блага населенню, будемо розглядати як потенціал життєзабезпечення населення регіону (ПЖНР). Еколого-соціально-економічний потенціал регіону створюють всі ресурси, які забезпечують повний цикл відтворення всіх ресурсів життєзабезпечення. Концепція ПЖНР виступає інструментом дослідження ресурсів регіону з точки зору їх можливості забезпечувати потреби населення регіону у поточній, середньостроковій та довгостроковій перспективі. Ресурси життєзабезпечення населення країни в цілому і регіону зокрема складаються з таких компонентів: доходи населення від трудової та підприємницької діяльності та бюджетні ресурси. Всі ці компоненти відіграють вирішальну роль у забезпеченні потреб населення. Питання розвитку економічного потенціалу країни в цілому, за рахунок якого населення отримує всі ці види доходів, не являється предметом розгляду в даній роботі.

Виходячи з концепції ПЖНР при оцінюванні рівня життя населення будемо враховувати лише ті фактори рівня життя, на які можна впливати завдяки бюджетному фінансуванню. Управління ПЖНР здійснює місцева адміністрація, керуючись раціональними міркуваннями колективного блага, в межах діючих правових норм. Метою управління є підвищення життєвого рівня населення, характеристикою якого є ПЖНР, а фінансовими ресурсами для здійснювання заходів

щодо втілення цієї мети є місцевий бюджет, який складається з відрахувань безпосередньо у місцевий бюджет та централізованих надходжень.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблема оцінки життєвого рівня населення вченими та практиками є широко дослідженою. Методологічні основи дослідження рівня та якості життя було закладено у працях класиків економічної науки (Дж. Б'юкенена, Дж. Гелбрейта, Дж. Гобсона, Дж. Кларка, К. Маркса, Дж. Кейнса, Т. Мальтуса, А. Маршала, А. Пигу, А. Сміта, С. Фішера, М. Фрідмена, П. Хейнса та ін.). У роботах [1, 2, 7, 8, 11, 12, 14, 15, 19, 20, 23–26, 28, 30, 32, 34, 35] авторами запропоновано безліч показників і підходів до визначення РЖ. Але, як показав проведений аналіз, все ж таки залишається низка суперечностей у виборі компонентів, які характеризують РЖ населення, та у виборі методу оцінювання.

Метою статті є розробка ефективної методики вимірювання рівня життя населення регіонів України, спрямованої на отримання обґрунтованих рішень, які комплексно відображають ступінь регіонального соціально-економічного розвитку. Слід зауважити, що у даній роботі ставиться не завдання моніторингу РЖ, а завдання управління якістю життя з метою покращення останнього. Динаміка показників РЖ населення заслуговує того, щоб стати неідеологізованим інтегральним соціально-економічним критерієм ефективності й результативності діяльності органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Важливим напрямом регулювання РЖ населення регіону є використання системи показників, необхідних для оцінки ступеня впливу проведених соціально-економічних перетворень на життя населення конкретного регіону. Показники динаміки РЖ населення дають можливість судити як про характер і спрямованість змін у цілому, так і про їх соціальні наслідки для різних груп населення, що у кінцевому випадку надасть можливість органам місцевого самоврядування оперативно реагувати на ці зміни за допомогою бюджетних важелів для забезпечення рівного та ефективного розподілу бюджетних ресурсів.

Для того щоб здійснювати оцінювання РЖ населення, необхідно дати його визначення і відокремити від близького до нього поняття «якість життя» (ЯЖ). Тлумачення цих понять у сучасних дослідженнях розглянуто авторами у роботах [2, 3, 5, 6, 9, 10, 13, 16, 22, 26, 29 тощо] за різними аспектами: від філософсько-світоглядних до формально-статистичних. Категорію ЯЖ не слід ототожнювати з РЖ, який відображає здебільшого кількісні параметри, тоді як ЯЖ синтезує ці параметри, а отже, розкриває їх у взаємодії. Крім того, принципова відмінність між поняттями «рівень життя» і «якість життя» полягає в тому, що хоча обидві вони визначаються ступенем задоволення матеріальних, духовних та соціальних потреб середньостатистичного громадянина, але «якість життя» є його якісною характеристикою, тобто вимірюється у слабких шкалах, тоді як «рівень життя» є кількісною характеристикою і вимірюється у сильних шкалах. Нами про-

понується трактувати РЖ як складну комплексну соціально-економічну категорію, в основі якої лежать відносини, що віддзеркалюють ступінь реалізованості життєвих інтересів і потреб населення. Отже, оскільки реалізація мети даної роботи передбачає можливість кількісного оцінювання ефективності управлінських рішень, зрозуміло, що предметом дослідження є РЖ населення регіону.

Нами проведено порівняльний аналіз існуючих методичних підходів до оцінки РЖ населення, який показав, що вони носять двоякий характер, що виражається у надто деталізованій або, навпаки, надто укрупненій оцінці. З одного боку, автори розглядають або окремі аспекти (доходи та витрати населення, матеріальне становище соціально вразливих верств, бідність тощо), або глобальні проблеми виміру людського розвитку. Так, аналізуючи стан людського розвитку країни, більшість дослідників [4, 5, 11, 14, 17, 21, 28, 36, 37] посилаються на рейтинг, складений за результатами розрахунку індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Група науковців [7, 8, 14, 15], які досліджують проблеми якості та рівня життя населення регіону, використовує Національну методіку побудови індексів регіонального людського розвитку. Деякі вчені [1, 2, 12, 20, 23, 26, 28] виходячи з мети свого дослідження, пропонують власну систему показників та методів оцінювання РЖ населення. Зокрема, автори у своїх дослідженнях використовують такі методи оцінки: факторний аналіз рівня життя населення регіону [27], методика оцінки рівня життя населення країн СНД на основі кластерного аналізу [19], оцінка управління людським розвитком з використанням методу скаляризації [34]. До основних блоків, за якими пропонується проводити оцінку РЖ, автори [1, 2, 7, 8, 11, 12, 14, 15, 19, 20, 23–26, 28, 30, 32, 34, 35] відносять: демографічний розвиток, охорону здоров'я та відпочинок, екологічну ситуацію (середу проживання), науку й освіту, матеріальний добробут. Оскільки кожен із виділених блоків є, безумовно, важливим, ми пропонуємо проводити комплексний аналіз РЖ населення, враховуючі ці складові відповідно до концепції ПЖНР.

Як критерій оцінювання ефективності управлінських рішень щодо розподілу бюджетних коштів у регіоні доцільно розглядати узагальнений показник, який є віддзеркаленням усіх найбільш важливих аспектів життя населення. Автор пропонує будувати його за тими ж принципами, які використовуються у дослідженнях, що проводить ООН у межах Програми розвитку [37] для оцінювання рівня і якості життя населення. На відміну від традиційних вимірників національного розвитку, які базуються на суто економічних показниках, ІРЛП, який пропонується нами, враховує такі характеристики рівня людського життя, як індекс очікуваної тривалості життя населення (I_1), індекс доступного рівня освіти (грамотність) населення (I_2) та реальний прибуток на душу населення (I_3), який складається з таких ресурсів життєзабезпечення населення регіону, як доходи від трудової та підприємницької діяльності та бюджетні ресурси:

$$I_0 = \frac{1}{3}(I_1 + I_2 + I_3). \quad (1)$$

У свою чергу, кожний з частинних індексів I_i ($i = \overline{1,3}$) обчислюється як сукупність нормованих локальних показників за принципом їх адитивності:

$$I_i = \sum_j \lambda_{ij} z_{ij}, \quad i = \overline{1,3}, \quad (2)$$

де λ_{ij} – ваговий коефіцієнт, що враховує значущість j -го фактора та визначається за результатами експертного оцінювання, $\sum_j \lambda_{ij} = 1$;

z_{ij} – нормоване значення j -го локального показника у складі i -го частинного індексу:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{\min ij}}{x_{\max ij} - x_{\min ij}}, \quad j = \overline{1, n}, \quad (3)$$

де x_{ij} – натуральне значення j -го показника;

$x_{\max ij}$ – найбільше натуральне значення j -го показника, який входить до складу i -го частинного індексу, серед усіх об'єктів рейтингу;

$x_{\min ij}$ – найменше натуральне значення j -го показника, який входить до складу i -го частинного індексу, серед усіх об'єктів рейтингу.

При виборі значень $x_{\min ij}$ та $x_{\max ij}$ треба брати до уваги не тільки аналогічні показники по Україні, а й для тих країн, куди спрямовані основні вектори еміграції. Враховувати фактори зовнішнього середовища особливо важливо для Харківського регіону, оскільки Харків як розвинутий науковий і технологічний центр може бути джерелом висококваліфікованих наукових кадрів для інших країн. Основним механізмом забезпечення підвищення ПЖНР має стати формування нової якості життя людини на основі якісного розвитку людського потенціалу, що зумовлює необхідність збільшення інвестування в людський капітал, розвиток соціальної інфраструктури та підвищення РЖ найбільш чисельних (а не лише найбільш багатих) прошарків населення. Такий висновок підтверджено Стратегією сталого розвитку Харківської області до 2020 року [33], де визначено, що головною метою та стратегічною ціллю сталого розвитку є підвищення рівня життя населення. Поза увагою не можна залишити демографічну сферу, яка завжди була і залишається об'єктом пильної уваги політиків та громадськості. В умовах зниження загального життєвого рівня населення як регіонів, так і країни в цілому питання збереження і накопичення демографічного потенціалу набувають особливого значення. Для того щоб змінити демографічну ситуацію у бажаному напрямі, недостатньо лише здійснення якісного оцінювання демографічних процесів та обчислення їхніх кількісних характеристик. Необхідно дослідити фактори, які впливають на ці процеси, визначити механізми цього впливу і, як кінцева мета, здійснювати цей вплив у потрібному напрямі.

Наступним етапом роботи є відбір локальних показників для оцінки складових ІРЛП: фізичного потенціалу, потенціалу

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

лу здібностей та знань, майнового потенціалу. Аналіз робіт науковців [18, 21, 23, 25, 31] дозволив зробити висновок про те, що перед цим необхідно визначити ряд вимог, яких необхідно дотримуватися, будуючи систему локальних показників оцінки РЖ населення. По-перше, серед великої

кількості показників необхідно відібрати ті, які найкраще відповідають цілям оцінювання, тобто дозволяють одержати найбільш повне та всебічне уявлення про людський потенціал, та є суттєвими для прийняття рішень органами місцевого самоврядування щодо управління розвитком людсько-

Система показників, що характеризують рівень життя населення регіону

Стратегічна ціль сталого розвитку регіону	Цілі рівня 1	Цілі рівня 2	Система показників
1	2	3	4
Підвищення рівня життя населення регіону	1. Забезпечення збереження і накопичення демографічного потенціалу	Подолання демографічної кризи. Стимулювання народжуваності. Зниження смертності. Ефективна міграційна політика	Кількість народжених. Кількість померлих. Міграція
	2. Покращення фізичного потенціалу населення (I_1)	Зниження захворюваності населення. Забезпечення комфортних умов життя населення, у тому числі комунальними об'єктами. Зниження екологічної шкоди від господарської діяльності на території. Стимулювання дотримання екологічних стандартів та нормативів	X_1 – рівень захворюваності населення, який є комплексним показником і враховує такі складові: x_{11} – загальна захворюваність населення на 10 тис. осіб; x_{12} – кількість інвалідів на 10 тис. осіб; x_{13} – кількість хворих на туберкульоз на 10 тис. осіб; x_{14} – кількість хворих на СНІД на 10 тис. осіб; x_{15} – кількість алкоголіків на 10 тис. осіб; x_{16} – кількість наркоманів на 10 тис. осіб; x_2 – кількість дітей у дитбудинках на 10 тис. осіб; x_3 – рівень оздоровлення та спортивної підготовки, який в свою чергу є комплексним показником і враховує такі складові: x_{31} – кількість оздоровлених у оздоровчих закладах на 10 тис. осіб; x_{32} – кількість оздоровлених дітей на 10 тис. дітей; x_{33} – кількість дітей, що займаються у ДЮСШ та інших закладах на 10 тис. осіб
		Раціональне використання природно-ресурсного потенціалу. Покращення епідеміологічного стану у регіоні	X_4 – кількість кв. м, що припадає на особу; X_5 – рівень екологічної безпеки, який є комплексним показником і враховує такі складові: x_{51} – відношення споживання свіжої води до обсягу оборотної і послідовно-використаної води, млн.м ³ ; x_{52} – викиди шкідливих речовин та парникових газів в атмосферне повітря у розрахунку на одну особу, кг; x_{53} – викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, тис. т; x_{54} – порушено земель, га; x_{55} – кількість відпрацьованих земель, га; x_{56} – кількість рекультивованих земель, га.
	3. Підвищення ефективності формування та використання потенціалу здібностей і знань (I_2)	Розвиток наукоємних інноваційних галузей. Розвиток соціальної інфраструктури та рівня її доступності	X_6 – освітній рівень населення, який в свою чергу є комплексним показником і враховує такі складові: x_{61} – кількість учнів на одного вчителя; x_{62} – кількість студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації на 10 тис. осіб; x_{63} – кількість студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації на 10 тис. осіб; x_{64} – кількість підготовлених кандидатів наук, чол.; x_{65} – кількість підготовлених докторів наук, чол.; x_7 – узагальнений показник відвідування населенням театрів, концертів, музеїв, кіносеансів на 10 тис. осіб
	4. Досягнення соціальної стабільності, що визначає майновий потенціал населення (I_3)	Розвиток ринкової інфраструктури. Забезпечення фінансової стійкості регіону. Підвищення грошових доходів населення. Забезпечення зайнятості населення.	X_8 – рівень оплати праці та підприємницького доходу, який є комплексним показником і враховує такі складові: x_{81} – заробітна плата на працівника, грн.; x_{82} – питомий прибуток та змішаний дохід на особу, грн.; x_{83} – питомий прибуток від власності на особу, грн.; x_{84} – питоми соціальні допомоги на одну особу, грн.; x_9 – рівень соціальних виплат з бюджету, який є комплексним показником і враховує такі складові: x_{91} – питоми соціальні виплати сім'ям із дітьми на особу, грн.; x_{92} – питоми соціальні виплати малозабезпеченим непрацездатним верствам (одинокі непрацездатні громадяни та інваліди) населення на особу, грн.; x_{93} – питоми соціальні виплати непрацездатним громадянам із мінімальними доходами (пенсіонерам за інвалідністю; в разі втрати годувальника, які отримують соціальну пенсію; самотнім пенсіонерам) на особу, грн.

Примітки: 1) цілі другого рівня було сформульовано відповідно до мети дослідження роботи та положень, відображених у Стратегії сталого розвитку Харківської області до 2020 року; 2) виділений текст відображає показники розвитку людського потенціалу регіону.

го потенціалу в забезпеченні його нарощування та підвищення. Тобто методика має носити характер комплексності, що робить можливим поєднання різних факторів, що впливають на потенціал життєзабезпечення населення. По-друге, система показників повинна мати універсальний характер, тобто можливість оцінити рівень життя населення на різних територіальних рівнях («Україна–регіони», «регіон–райони»). По-третє, на основі отриманих розрахованих інтегральних індексів розвитку людського потенціалу за певний період можливо було б здійснити прогноз стану даного явища в регіоні на найближчу перспективу.

Відповідно до концепції ПЖНР нами пропонується комплексна система показників, що характеризують РЖ населення регіону (на прикладі Харківської області) (див. табл.). Вибір показників здійснювався з врахуванням доступності статистичних даних для обрахунку та можливості кількісного вимірювання.

Відповідно до концепції ПЖНР до характеристик, що дозволяють оцінити розвиток людського потенціалу та у комплексі можуть описувати загальний економічне зростання регіону, віднесено такі групи показників:

- індекс очікуваної тривалості життя населення (I_1) включає показники, які визначають фізичний потенціал населення регіону (x_1 – x_5);

- індекс доступного рівня освіти (грамотність) населення (I_2) включає показники, які визначають потенціал здібностей і знань (x_6 – x_7);

- реальний прибуток на душу населення (I_3) включає показники, які визначають майновий потенціал (x_8 – x_9).

Слід зазначити, що величини x_1 – x_2 та x_{52} – x_{55} відображають негативні явища, що погіршують рівень життя населення, тоді як усі інші відображають позитивний вплив. Тому нерівності основної системи обмежень, які описують витрати за категоріями x_1 – x_2 та x_{52} – x_{55} , повинні мати обмеження знизу, тобто бути не менше за необхідний мінімум. Отже, необхідно очікувати, що якщо на сучасному етапі витрати на потреби, що позначені як x_1 – x_2 та x_{52} – x_{55} , проводили у більшому обсязі, в подальшому це сприятиме зменшенню витрат на ці потреби на наступних етапах. Хоча характеристики x_4 , x_{51} та x_{56} мають позитивний зміст, однак основна система обмежень математичної моделі задачі щодо цих змінних теж повинна мати обмеження знизу, оскільки існують санітарні норми, яких необхідно дотримуватися. При побудові цих нерівностей необхідно враховувати питомі витрати, тобто витрати у розрахунку на одну людину.

Таким чином, на базі ІРЛП запропоновано узагальнений показник, який дозволяє здійснювати порівняння управлінських рішень щодо альтернатив розподілу бюджетних коштів. Цей показник є комплексною характеристикою рівня життя населення регіону і відповідає міжнародним нормам визначення місця країни у рейтингу щодо її соціально-економічного розвитку. Його застосування сприятиме визначенню більш ефективних напрямків розвитку людського потенціалу регіону і країни в цілому.

Висновки

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки. Сформований багатьма поколіннями людський потенціал являється базовим елементом національного багатства держави, що визначає пріоритетні напрями розвитку її економіки. Забезпечення достойного РЖ населення повинно стати безумовним пріоритетом як державної, так й регіональної політики, а ЯЖ громадян – відповідати параметрам, що досягнуті розвинутими країнами. Тому об'єктивна оцінка РЖ населення регіонів та України в цілому може розглядатися як ключовий показник ефективності та результативності роботи органів державного управління та місцевого самоврядування. Нами запропоновано методику розрахунку інтегрального показника розвитку людського потенціалу регіону. Визначено локальні показники оцінки рівня життя населення регіону. Використання системного підходу до комплексної оцінки РЖ створює наукове підґрунтя для формування та обґрунтування концепцій, цілей, стратегій та програм стійкого розвитку на національному та регіональному рівнях. Проте для оцінки ролі бюджетного регулювання у забезпеченні розвитку людського потенціалу необхідно здійснити якісний аналіз тенденцій бюджетних витрат у взаємозв'язку з розвитком людського потенціалу, що й визначає перспективи подальших досліджень.

Література

1. Айвазян С.А. Россия в межстрановом анализе синтетических категорий качества жизни населения [Електрон. ресурс] / С.А. Айвазян. – Режим доступу: http://www.hse.ru/journals/wrldross/vol01_4/lvazian2.htm
2. Беяева Л.А. Уровень и качество жизни. Проблемы измерения и интерпретации [Текст] / Л.А. Беяева // Социологические исследования. – 2009. – №1. – С. 33–42.
3. Большая экономическая энциклопедия. – М.: Эксмо, 2008. – 816 с.
4. Буткалюк В. Качество трудовой жизни как составляющая качества жизни / В. Буткалюк // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2010. – №4. – С. 138–151.
5. Васильев, А. Экономический анализ качества жизни [Текст] / А. Васильев // Стандарты и качество. – 2007. – №4. – С. 80–84.
6. Глоссарий терминов по вопросам укрепления здоровья. Всемирная организация здравоохранения, Женева, 1998 [Електрон. ресурс] – Режим доступу: http://whqlibdoc.who.int/hq/1998/WHO_HPR_NEP_98.1_rus.pdf
7. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини [Текст]: Підручник / Грішнова О.А. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», 2007. – 559 с.
8. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія [Текст] / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.
9. Длугопольський О.В. Теорія економіки державного сектору [Текст]: Навч. посіб. / Длугопольський О.В. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 592 с.

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

10. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 2 / [Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І.]; за ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.
11. Жадан О.В. Економіка праці і соціально-трудова відносина: [Навч. посіб.] / Жадан О.В. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2008. – 360 с.
12. Кизим М.О. Інтегральна оцінка рівня та якості життя населення регіонів України [Текст] / М.О. Кизим // Проблеми науки. – 2004. – №4. – С. 35–41.
13. Концепція гуманітарного розвитку України: Проект розроблений Робочою групою за науково-методичного та організаційного забезпечення Національного інституту стратегічних досліджень [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Tab-le/konc.htm>
14. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) [Текст] / [за ред. Е.М. Лібанової]. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.
15. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан [Текст]. – К., 2002. – 123 с.
16. Мандибур В.О. Рівень життя України та проблеми реформування механізмів його регулювання [Текст] / В.О. Мандибур / Д.П. Богиня (відп. ред.). – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 255 с.
17. Менова Н.Ф. Индекс развития человеческого потенциала в Тюменской области [Електрон. ресурс] / Н.Ф. Менова, Л.О. Сараева. – Режим доступу: <http://www.zakon72.info/noframe/nic?d&nd=466201252&prevDoc=466201243>
18. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком [Текст]: Монографія / за заг. ред. О.А. Біловодської. – Суми: Університетська книга, 2010. – 432 с.
19. Мірошніченко О.Ю. Оцінка рівня життя населення країн СНД на основі кластерного аналізу [Текст] / О.Ю. Мірошніченко // Статистика України. – 2006. – №3. – С. 72–78.
20. Омельченко О.І. Методологічні засади оцінювання рівня життя населення в регіонах України [Текст] / О.І. Омельченко // Проблеми економіки. – 2010. – №2. – С. 81–90.
21. Основы устойчивого развития Харьковской области до 2020 года [Текст]: Монография. – Х.: Издательский Дом «ИНЖЕК», 2010. – 528 с.
22. Павліха Н.В. Концептуальні засади управління сталим розвитком просторових систем [Текст]: Препринт / Н.В. Павліха. – Луцьк: Надстир'я, 2005. – 60 с.
23. Парфенова Н.В. Методика розрахунку інтегрального індексу якості життя населення регіону за вихідними індикаторами [Текст] / Н.В. Парфенова // Наука й економіка. – 2009. – Т. 2. – №3(15). – С. 239–245.
24. Потенціал України та його реалізація [Текст] / Аналітичний звіт Міжнародного центру перспективних досліджень. – К.: МЦПД, 2009. – 68 с.
25. Рівень життя населення України [Текст] / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; [за ред. Л.М. Черенько]. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. – 428 с.
26. Рівень та якість життя населення (монограф.) [Текст] / [під заг. ред. Є.П. Кушнар'ова]. – Х.: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2004. – 272 с.
27. Садова У. Факторний аналіз рівня життя населення в регіоні з пониженою місткістю ринку праці [Текст] / Садова У., Л. Семів // Регіональна економіка. – 2005. – №2. – С. 92–102.
28. Социально-экономический потенциал региона [Текст]: монография / под общ. ред. проф. О.Ф. Балацкого. – Сумы: Университетская книга, 2010. – 364 с.
29. Социально-экономический потенциал устойчивого развития [Текст]: Учебник [под ред. проф. Л.Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия)]. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – 1120 с.
30. Соціальні індикатори рівня життя населення [Текст]: Стат. зб. – К.: Державний комітет статистики України, 2002. – 228 с.
31. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2011 року [Текст]: Монографія / Під заг. ред. Є.П. Кушнар'ова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 448 с.
32. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2011 року [Текст]. – Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 204 с.
33. Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року [Текст]. – Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2010. – 112 с.
34. Управління людським розвитком в Україні: порівняльне оцінювання та напрямки вдосконалення [Текст] // Україна: Аспекти праці. – 2008. – №8. – С. 34–39.
35. Хаустова В.Є. Інтегральне оцінювання рівня життя населення регіонів України методом ентропії [Текст] / В.Є. Хаустова, О.І. Омельченко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №2. – С. 137–145.
36. Юхименко П.І. Тенденції розвитку концепції людського капіталу і Україна: проблеми, перспективи [Текст] / П.І. Юхименко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Економіка» / За ред. проф. Мальчина Ю.М., проф. Ніколенка Ю.В. – К.: Видавничо-поліграфічний центр, 2005. – Вип. 1. – 236 с.
37. Human Development Report 2009 [Електрон. ресурс] / Human Development Report 2009. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/reports/>